
Bezrobocie

Bezrobocie

Bezrobocie - fakty i mity

W dobie kryzysu, jaki rzekomo dotyka nasze społeczeństwo, problem bezrobocia wydaje się przerażająco aktualny. Brak miejsc pracy dla dobrze wykwalifikowanego młodego narybku pracowników, zależność przyszłego świadczenia emerytalnego od długości zatrudnienia i wysokości zarobków... Po chwili oddechu spowodowanego wzrostem gospodarczym i dużą migracją, w lipcu 2009 r. GUS wyliczył stopę bezrobocia na 10,9 %. Co jednak właściwie oznacza ta liczba i czy faktycznie powinniśmy się jej obawiać?

Co to jest bezrobocie?

Z perspektywy rynku pracy, całe społeczeństwo Polski możemy podzielić na dwie grupy:

- a. osoby w wieku produkcyjnym (od 18 do 60/65 roku życia),
- b. osoby poza w/w grupą.

Osoby w wieku produkcyjnym to jednostki, które zgodnie z prawem mogą podjąć pracę. Zdolność ta określona została przez przepisy Konstytucji (art. 65 ust. 3) i art. 190 Kodeksu Pracy. Chociaż możliwe jest zatrudnianie osób, które ukończyły 16 rok życia to zgodnie z art. 70 Konstytucji osoby takie powinny wykonywać obowiązki szkolne i to edukacja powinna być ich priorytetem. Druga wartość przedziału wiekowego została wyznaczona przez przepisy Ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (m.in. art. 24), które ustalają wiek emerytalny dla mężczyzn na 65 lat a dla kobiet na 60.

Wśród grupy osób w wieku produkcyjnym możemy wyróżnić:

- a. osoby należące do zasobu siły roboczej,
- b. osoby poza zasobem siły roboczej (bierni zawodowo).

Grupy te różnią się motywacją w stosunku do podejmowania pracy. Osoby poza zasobem siły roboczej nie mają pracy, ale nie zalicza się ich do bezrobotnych. Z osobistych powodów nie oszukują one pracy. Można do nich zaliczyć osoby wychowujące dzieci czy studentów nie podejmujących pracy.

Osoby należące do zasobu siły roboczej dzielimy na:

- a. zatrudnione
- b. bezrobotne

Tym samym osoby bezrobotne stanowią tylko współczynnik osób, które faktycznie pozostają bez pracy.

Trudności w określaniu pojęcia i zakresu bezrobocia

Problem z liczeniem stopy bezrobocia objawia się w kilku aspektach:

" problem sposobu liczenia i rejestracji bezrobocia,

" problem ze zdefiniowaniem zatrudnienia,

" problem zmienności bezrobocia.

Pojęcie bezrobotnego jakim posługuje się makroekonomia różni się od tego, jakie zostało zdefiniowanie w Ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. Według niej:

Art. 2 ust 1 pkt. 2: Bezrobotnym jest osoba niezatrudniona i niewykonywującą innej pracy zarobkowej, zdolna i gotowa do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym w danym zawodzie lub służbie albo innej pracy zarobkowej (a jeżeli jest osobą niepełnosprawną: zdolna i gotowa do podjęcia zatrudnienia co najmniej w połowie tego wymiaru czasu pracy), nieucząca się w szkole (z wyjątkiem szkoły dla dorosłych lub osoby przystępującej do egzaminu eksternistycznego z zakresu tej szkoły lub ucząca się w szkole wyższej w systemie wieczorowym, zaocznym lub eksternistycznym) zarejestrowana we właściwym dla miejsca zameldowania stałego lub czasowego powiatowym urzędzie pracy oraz poszukująca zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej.

Tym samym nawet jeśli osoba nie posiada zatrudnienia, niewykonyuje innej pracy zarobkowej, jest gotowa i zdolna do podjęcia pracy w określonym wymiarze, nie uczy się w szkole i poszukuje pracy to jeśli nie rejestruje się w powiatowym urzędzie pracy - nie zostanie uznana za bezrobotną w rozumieniu wskazanej ustawy.

Niezgodności między statystykami a stanem faktycznym w badaniu przedmiotowego zjawiska powstają także na skutek sankcji przewidzianych ustawowo (art. 33 ust 4 w/w ustawy) m.in. odebranie przez starostę statusu bezrobotnego na skutek niepodjęcia wyznaczonej pracy lub odmowy poddania się badaniom lekarskim.

In summa, mamy do czynienia z liczną grupą osób, które należą do zasobu siły roboczej, nie pracują a mimo tego w statystykach nie zostały ujęte jako osoby bezrobotne (bezrobocie ukryte).

Osobną kwestię stanowi zakres pojęcia zatrudnienie. Z brzmienia wskazanej ustawy nie można wnioskować, iż jest to stan tożsamy ze stosunkiem pracy (art. 22 Kodeksu Pracy). Warto zauważyć że status bezrobotnego traci również osoba, która w przeciągu jednego miesiąca osiągnęła dochód przekraczający połowę minimalnego wynagrodzenia. Tym samym o statusie bezrobotnego decydują także kryteria zdobytego majątku. Wykonywanie innej pracy zarobkowej według przytoczonej definicji mogą zatem wyznaczać inne źródła uzyskiwania dochodu. Do popularniejszych podstaw należą umowa zlecenie (art. 734 i n. Kodeksu Cywilnego), umowa o dzieło (art. 627 i n. Kodeksu Cywilnego) oraz inne przykłady działalności zarobkowej.

Z powyższych rozważań wynika, że procent osób zarejestrowanych jako bezrobotni w urzędach pracy nie odpowiada faktycznemu zasięgowi tego zjawiska. Alternatywnym sposobem jego mierzenia jest tzw. Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) opracowywane przez Główny Urząd Statystyczny (GUS). Według BAEL osobą bezrobotną jest ta, która w przeciągu miesiąca nie przepracowała w jakikolwiek sposób więcej niż 7 godzin. Rozkład proporcji osób zatrudnionych do reszty społeczeństwa przedstawia się następująco:

Rodzaje bezrobocia

Ze względu na przyczynę i charakter, bezrobocie możemy podzielić na:

a. Dobrowolne

Bezrobocie dobrowolne, zwane również klasycznym, pojawia się wówczas, gdy mimo wolnych miejsc pracy osoby należące do zasobu siły roboczej nie wykazują chęci podjęcia tejże. Brak motywacji może być wynikiem wygórowanych ambicji, przekonania o zbyt niskich zarobkach etc. Według tzw. teorii naturalnej stopy bezrobocia zawsze na rynku będzie pojawiało się bezrobocie, gdyż zawsze znajdą się osoby odrzucające rynkową płacę równowagi.

b. Frykcyjne

Bezrobocie frykcyjne ma charakter przemijający i nie jest niebezpieczne dla stabilności gospodarki. Wynika bowiem z niedoskonałości rynku pracy. Zjawisko to pojawia się, gdy wolne miejsca pracy co prawda istnieją, ale zainteresowane osoby nie mogą ich znaleźć. Konieczna wydaje się w takim wypadku ingerencja osób trzecich (państwa lub innych pośredników), które dostarczając stosownych informacji, pozwolą potencjalnemu pracownikowi na znalezienie i podjęcie pracy.

c. Strukturalne

Bezrobocie strukturalne opiera się na założeniu, że siła robocza nie jest kategorią jednorodną a strumienie popytu i podaży nie są kompatybilne. Wiąże się to ze specjalizacją pracowników i trudnościami w przekwalifikowaniu tychże. Ze względu na ograniczoną mobilność w/w, zjawisko to może być niezwykle niebezpieczne, szczególnie na obszarach związanych z jedną gałęzią przemysłu (rolnictwo, górnictwo czy obecność wielkiej fabryki zatrudniającej wiele osób). W razie zmian gospodarczych czy organizacyjnych (nieopłacalność zbiorów, zamykanie kopalń i fabryk) pojawia się miejscowe bezrobocie obejmujące dużą grupę osób.

d. Koniunkturalne

Bezrobocie koniunkturalne zwane keynesowskim związane jest z zależnością pomiędzy stopą bezrobocia a inflacją. Według makroekonomicznej teorii Johna Keynesa stopa bezrobocia jest zależna od popytu globalnego na dobra i usługi. Brak koniunktury implikuje brak miejsc pracy. Możliwe jest jednak zmniejszanie bezrobocia kosztem spowolnienia rozwoju gospodarki (zmniejszenie inflacji i spadek płac). Zależność pomiędzy stopą inflacji a stopą bezrobocia wyznacza tzw. krzywa Philipsa.

e. Monopolistyczne

Względnie rzadkie zjawisko związane z występowaniem monopolu na rynku pracy. Tworzą go bowiem związki zawodowe i korporacje, które decydują o przynależności do struktur i warunkach pracy. Zgodnie z tzw. teorią insider - outsider grupy tego typu dbają nade wszystko o swoich członków, ograniczając możliwości zatrudnienia osobom z zewnątrz. Na rynku pracy może istnieć również monopsom, czyli obecność jednego nabywcy pracy (np. jedna fabryka w okolicy). W takim wypadku bezrobocie może również wynikać z ograniczenia dostępu do miejsca pracy.

f. Inne

Bezrobocie może być również wynikiem innych czynników np. wyżu demograficznego, błędnej polityki socjalnej państwa, mechanizacji produkcji i postępu technologicznego, ubytku zasobów czynników produkcji, złej organizacji pracy i niewykorzystaniem potencjału ekonomicznego etc. Osobnym zagadaniem pozostaje tzw. bezrobocie sezonowe.

Zagrożenia związane z bezrobociem

Mimo, że umiarkowana stopa bezrobocia jest stanem naturalnym i może zmniejszać stopę inflacji to bezapelacyjnie jest to zjawisko co najmniej niepożądane. Wywołuje bowiem szereg negatywnych skutków, zarówno osobom nim dotkniętym jak i całemu organizmowi państwowemu. Przykładowo można wymienić:

a. Skutki ekonomiczne:

" spadek wartości Produktu Krajowego Brutto (PKB),

" obciążenie majątkowe państwa (zasiłki, szkolenia, renty),

" obniżenie standardu życia wszystkich obywateli,

b. Skutki pozaekonomiczne

" segmentacja: osoby podejmujące gorszą pracę w związku z widmem bezrobocia, najczęściej na długo pozostają przy jej wykonywaniu, choć w założeniu miała być ona przejściowa,

" dziedziczenie statusu bezrobotnego: zstępni bezrobotnego często przejmują wzorzec życia z zasiłku, nie wykazują motywacji do nauki, często tworząc swoiste regiony bezrobocia,

" bezrobocie długookresowe: przedłużający się status bezrobotnego implikuje wygaśnięcie uprawnień, utratę zdolności do wykonywania zawodu a w konsekwencji ugruntowanie statusu,

" występowanie patologii społecznych (bezdumność, alkoholizm, konflikty z prawem itd.),

" niezadowolenie społeczne i frustracje osobiste,

" pogorszenie stosunków w zakładach pracy (stres, ryzyko mobbingu),

" inne np. migracja, niechęć wobec władz, wycofywanie się z życia społecznego etc.

Jak sobie radzić z bezrobociem?

Do walki z bezrobociem powinno być zaangażowane państwo. Formy działania państwa mogą przyjąć postać aktywnych lub pasywnych:

a. Aktywne

Finansowanie szkoleń, szczególnie istotne przy bezrobociu strukturalnym.

Udzielenie kredytów dla bezrobotnych.

Dotowanie miejsc pracy w tym częściowe zwolnienia z podatków.

Roboty publiczne, propozycje prac tymczasowych oraz telepracy (art. 675 – 6717 Kodeksu Pracy) oraz umożliwienie spotkania się pracodawców i pracowników przy pomocy pośrednictwa pracy. Na mocy przepisów pracy pracodawcy w Polsce są zobligowani do zgłaszania wolnych miejsc pracy właściwemu urzędowi pracy.

Wspieranie inicjatyw bezrobotnych w tym w oparciu o europejskie fundusze spójności w ramach polskich programów operacyjnych: Innowacyjna Gospodarka czy Kapitał Ludzki.

b. Pasywne

Udzielanie zasiłków - w Polsce za pośrednictwem powiatowych urzędów pracy. Nasz system prawny przewiduje, iż okres pobierania zasiłku może trwać 6, 12 bądź 18 miesięcy a jego wysokość zależy od stopy bezrobocia w miejscu zamieszkania bezrobotnego, jego stażu pracy i sytuacji rodzinnej. Aby nie pozbawiać motywacji do pracy osób otrzymujących zasiłek ma on charakter krótkotrwały.

Pozytywne aspekty bezrobocia

Wbrew pozorom bezrobocie posiada również jasną stronę mocy . Mimo licznych wad, bezrobocie:

" Sprzyja konkurencyjności na rynku pracy, motywuje młodzież do nauki etc.

" Pozwala stymulować poziom inflacji, zgodnie z teorią Johna Keynesa.

" Dyscyplinuje osoby zatrudnione do ostrożnego i sumiennego wykonywania pracy

" Sprzyja krótkotrwałej migracji zarobkowej (szczególnie młodzieży) co pozwala na lepsze poznanie innych kultur.

Przeczytaj także artykuły pod tytułem:

Antyczne i chrześcijańskie korzenie demokracji :: Rodzina : Społeczeństwo postindustrialne :
Społeczeństwo masowe :: Społeczeństwo